

de auteurswet: slopen of renoveren ?

drie recente wetsvoorstellen tot wijziging van de auteurswet(*)

dirk voorhoof

INLEIDING

Het minste dat je kan zeggen van de discussie omtrent de wenselijkheid tot herziening van de Belgische auteurswet van 1886, is dat de standpunten die in het recente verleden her en der werden geformuleerd een ruime mate van diversiteit vertonen. De ingenomen stellingen evolueren van het afschaffen van de auteurswetgeving, over het beklemtonen van de noodzaak van een grondige en verregaande dan wel een voorzichtige en gedeeltelijke herziening van de auteurswet, tot het volstaan met het bijwerken van een aantal schoonheidsfoutjes of het uitvoeren van een face-lift voor de eerbiedwaardige oude dame die de auteurswet heet te zijn. Standpunten m.a.w. die zich situeren tussen de uitersten van een radicaal abolitionisme aan de ene kant en een behoedzaam conservatisme aan de andere kant. Ook het auteursrecht heeft zijn beeldenstormers, revisionisten, pragmatici en romantici ...

AUTEURSRECHT, CULTUURPOLITIEK EN VRIJE INFORMATIESTROOM

In elk geval kan men niet meer om de vaststelling heen dat het maatschappelijke kader waarbinnen de auteurswet van 1886 tot stand kwam, niet te vergelijken is met de stand van zaken in de actuele en virtuele context van de post-industriële informatiesamenleving. Hoewel in het aanwijzen van de noodzaak tot herziening van de auteurswetgeving doorgaans de klemtoon wordt gelegd op de technische ontwikkelingen op het vlak van verschillende reproductie methoden of op allerlei technologische innovaties met een weerslag op de exploitatiemogelijkheden van werken van kunst en wetenschap, toch vormt deze technische factor niet de enige, en zelfs niet de belangrijkste factor in relatie tot het auteursrecht. Overigens heeft de auteurswetgeving maar weinig moeite gehad om een reeks technische innovaties daterend van na 1886 onder de toepassing van de auteurswet te incorporeren, gaande van de bescherming van muziekwerken op fonoplaat tot de bescherming van computersoftware op floppydisk. Niet één bepaalde en geïsoleerde factor is verantwoordelijk voor het in vraag stellen van de auteurswetgeving in zijn huidige vorm en toepassing, maar het betreft een complex geheel van maatschappelijke factoren. Als basisfactoren en sleutelcomponenten kunnen aangewezen worden : de algemene socialiseringstendenzen in recht en samenleving (de verzorgingsstaat) en, paradoxaal, de dereguleringsstendenzen in recht en economie, het toegenomen belang en de rol van de

cultuur- en informatie-industrie en het belang van een vrije en efficiënte informatiestroom vanuit politiek, economisch en cultureel standpunt, de veranderde sociale positie van de auteur, het toegenomen belang van de intermediaire auteursrechthebbenden (de uitgevers en de auteursmaatschappijen) en het op de voorgrond treden van consumentenbelangen. Het is deze globale context die aan de basis ligt van de steeds nadrukkelijker geformuleerde eis tot herziening van de auteurswetgeving. In een aantal landen heeft men de voorbije jaren werk gemaakt van een grondige of stuksgewijze auteurswetsherziening (B.R.D. 1985, Frankrijk 1985, Oostenrijk 1980-82, Verenigd Koninkrijk 1984-85, Verenigde Staten 1976 en 1980-82-84, Portugal 1985, Nederland 1985) of staat een verdere herziening in een eindfase van de parlementaire voorbereiding. Hoewel België met het afkondigen van de auteurswet in 1886 blijk gaf van een innoverende rechtspolitiek op dit terrein, en daarmee de ons omringende landen enkele jaren of enkele decennia vooruit was, blijkt de herziening van de auteurswet momenteel geen topprioriteit voor de Belgische wetgever. Dit biedt het voordeel dat de recent dan toch geformuleerde wetsinitiatieven zich kunnen baseren op de buitenlandse gloednieuwe teksten, of dat reeds enige lering kan worden gehaald uit de daar geregistreerde ervaring met de wetswijzigingen van de voorbije jaren. De opgelopen achterstand kan met een handig inhaalmaneuver allicht nog worden goedgegemaakt. Ondertussen waart in Europa ook het vooruitzicht op 1992 rond, en aangezien de exploitatie van cultuurgooederen een overduidelijk grensoverschrijdend karakter heeft, dient één en ander te gebeuren in het kader van de in dit perspectief geformuleerde herzienings- en harmonisatievoorstellen op internationaal niveau, zoals onder meer recentelijk vertolkt in het Groenboek Auteursrecht van de EG-Commissie. De kamerleden en senatoren (als die er straks na de derde fase in de staatsvorming nog zijn) kunnen zich bijgevolg opmaken voor een moeilijk debat omtrent de grondslag en het op maat snijden van de nieuwe auteurswetgeving, waarbij het de bedoeling moet zijn om daarmee aan te sluiten bij en, als het even kan, te anticiperen op de behoeften van de auteurs en producenten van werken van wetenschap en kunst en op de noden en uitdagingen van de informatiesamenleving. Na Orwell 1984 en Europa 1992 is het "bon ton" geworden om telkens om de 8 jaar de symbooljaartallen te actualiseren. Op naar het auteursrecht anno ... 2000 dus maar, al kan een wetswijziging het best niet zolang op zich laten wachten.

DRIE RECENTE WETSVORSTELLEN

Momenteel liggen drie wetsvoorstellen ter bespreking voor. Het voorstel-LALLEMAND beoogt een globale herziening van de auteurswet. Het voorstel-DE SERANNO beperkt zich tot een wijziging van de bepalingen op het vlak van de grafische reproductie (fotocopie) en de reproductie van audiovisuele werken op materiële dragers (het kopiëren op geluidscassettes en videobanden). Het voorstel-ERDMAN heeft dan weer enkel betrekking op de doorgifte van radio-omroepprogramma's via de kabel distributienetten. Helemaal nieuw zijn deze wetsvoorstellen niet. Het voorstel LALLEMAND werd ook al ingediend tijdens de vorige legislatuur, en inhoudelijk sluit dit voorstel aan bij het voorstel-DESMARETS, dat tijdens de zitting 1984-1985 in de Kamer werd ingediend. Het voorstel-DE SERANNO werd reeds voor het eerst in 1981 in het parlement ingediend en in 1980

was ook al door VAN DE PUT een wetsvoorstel inzake reprografie in de Kamer neergelegd. Het voorstel-ERDMAN tenslotte, inzake het auteursrecht met betrekking tot de kabeldistributie van radio- en tv-programma's, herneemt in grote mate een voorstel van WYNINCKX (1982) en een voorstel van VAN ELEWIJCK (1983).

KABELDISTRIBUTIE EN AUTEURSRECHT: HET VOORSTEL - ERDMAN

Het wetsvoorstel-ERDMAN streeft een wettelijke erkenning na van wat in de praktijk op het terrein van de auteursrechtelijke gevolgen van de kabeldistributie is verwezenlijkt. Krachtens art. 11 bis van de Berner Conventie is de doorgifte via de kabel als een auteursrechtelijk beschermde exploitatie te beschouwen, met het daaraan verbonden principe van de vereiste van voorafgaande toestemming van de auteur. Aangezien dit onwerkbaar is in de praktijk en nadat de kabeldistributeurs door de rechtspraak met de neus op de juridische werkelijkheid werden gedrukt, is in België sedert 1983 een contract gesloten tussen de auteursrechthebbers en de kabeldistributiemaatschappijen. Dit contract heeft tot gevolg dat voor de doorgifte van uitgezonden radio- en televisieprogramma's geen toestemming moet worden gevraagd, maar dat, als tegenprestatie, door de kabelmaatschappijen een vergoeding wordt betaald aan de auteurs, via SABAM, de omroepen en de filmdistributeurs als tussenpersonen. De abonnees van de kabelnetten hebben de voorbije jaren de gevolgen van deze overeenkomst in hun portemonnee gevoeld, aangezien bovenop het abonnementsgeld nog een toeslag "auteursrecht" is gekomen. Het voorstel-ERDMAN wil nu de aldus gegroeide toestand legaliseren, door op het vlak van de kabeldistributie de auteur het verbodsrecht te ontnemen en hem nog enkel een vergoedingsrecht toe te kennen. Dit komt erop neer dat de vrijwillige licentie van de overeenkomst van 1983 zou worden vervangen door een wettelijke- of dwanglicentie, hetgeen de positie van de auteurs ten opzichte van de kabeldistributiemaatschappijen ontegensprekelijk verzwakt. Men mag aannemen dat dit voorstel niet veel kans maakt, en met name op heel wat tegenstand zal botsen in kringen van auteurs en producenten van audiovisuele werken.

DE NIEUWE REPROGRAFIEREGELING IN HET VOORSTEL - DE SERANNO

In het voorstel-DE SERANNO is vooral de regeling in verband met de fotocopie voor eigen gebruik te vermelden, terwijl deze acute problematiek opvallend genoeg in het voorstel-LALLEMAND niet aan de orde is. De problematiek inzake de reprografie van geluids- en audiovisuele werken komt dan wel veel grondiger aan bod in het voorstel-LALLEMAND. Het voorstel-DE SERANNO wil dus vooral de alom verspreide en onomkeerbare maar vooralsnog illegale praktijk van het fotocopieëren van gedrukte teksten legaliseren. De moderne wereld heeft voor haar economische en sociale vooruitgang zulke behoefte aan ruime informatie, dat het ondenkbaar is geworden dat de auteurs van gepubliceerde werken (boeken, tijdschriftartikels) telkens voor elke te maken grafische reproductie om hun toestemming moet worden gevraagd. Dat is de redenering die aan de basis ligt. Het wetsvoorstel beoogt daarom de uitschakeling van het verbodsrecht van de

auteur (de toestemming moet niet langer worden gevraagd) en vervangt dit verbodsrecht door een vergoedingsrecht : de auteur wiens werken gefotocopieerd worden, kan wel aanspraak maken op een vergoeding voor het gebruik dat van zijn werken wordt gemaakt, maar hij kan zich niet verzetten tegen het fotocopieëren van zijn werken. Deze afwijking vormt op haar beurt een belangrijke uitzondering op het algemeen principe van de auteurswet, volgens hetwelk alleen de auteur van een werk het recht heeft om het te verveelvoudigen of om daarvoor toestemming te geven. Het uitzonderingsregime dat in het voorstel-DE SERANNO wordt vooropgesteld, slaat evenwel niet op alle vormen van reproductie door middel van fotocopie : het vrij kopiëren mits billijke vergoeding aan de auteurs geldt alleen binnen de strikte grenzen van de verslaggeving over actuele gebeurtenissen (informatiedoel) enerzijds, en binnen het louter persoonlijk gebruik van de gemaakte copies anderzijds (eigen gebruik-regeling). Hoe één en ander praktisch geregeld moet worden, laat het wetsvoorstel in het midden. Het voorstel stelt wel voorop dat de vergoeding, overigens niet alleen aan de auteurs maar ook aan de uitgevers, "billijk" moet zijn en moet worden betaald hetzij door de persoon die tot de reproductie overgaat, hetzij door de persoon die het fotocopieerapparaat ter beschikking houdt van anderen. Maar het bedrag of de berekeningsmethode van de vergoeding, alsook de manier waarop de vergoedingen worden geïnd en nadien aan de auteurs en uitgevers worden uitgekeerd, wordt in het voorstel niet geregeld. Die kluit wordt doorgeschoven naar de Koning, de regering dus, die bij middel van koninklijk besluit deze materie verder moet uitwerken, één en ander na verplichte raadpleging van de meest representatieve verenigingen van auteurs en uitgevers.

HET VOORSTEL - LALLEMAND : DE GRONDIGE AANPAK

Het voorstel-LALLEMAND beoogt een gehele herziening van de auteurswet. Het uitgangspunt wordt gevormd door de overweging dat de auteur als maker van het werk zijn greep verliest op de exploitatie van het werk in het kader van de "industrialisatie van de cultuur", en dat de auteur een betere bescherming moet krijgen. De toegangs- en reproductiemogelijkheden van auteurswerken zijn zo veelvuldig geworden, aldus de toelichting, dat de auteurs op de verspreiding en exploitatie van hun werken geen vat meer hebben en vaak elke vergoeding moeten ontberen. Vandaar het wetsvoorstel. Laat er geen misverstand over bestaan : het wetsvoorstel-LALLEMAND is een flinke hap. 14 pagina's toelichting, en op de kop 100 artikels van samen 25 pagina's tekst. Ter vergelijking : de huidige auteurswet telt 40 artikels in totaal, alles bijeen 4 bladzijden tekst. Te veel dus voor een exhaustieve en grondige analyse in dit korte bestek. We beperken ons tot de aanduiding van de belangrijkste en meest opvallende innovaties. Het voorstel ruimt een volledig eerste hoofdstuk in voor de definities : 17 centrale begrippen in het moderne auteursrecht, gaande van "audiovisueel werk", over "uitzending" tot "uitvoerend kunstenaar", krijgen daarmee een wettelijke omschrijving. In elk geval een lovenswaardige aanzet. Het wetsvoorstel voorziet dan in een aantal nieuwe bepalingen of wijzigt de regels in verband met : - de *duur* van het auteursrecht (wordt 70 i.p.v. 50 jaar). - het *contractenrecht*, en i.h.b. het uitgavecontract (minimumbescherming aan auteurs bij het sluiten van contracten). - de *morele rechten* van de auteur (het integriteitsrecht,

het recht om een werk uit de openbaarheid terug te trekken). - de auteursrechtelijke bescherming van *computersoftware* (alleen het maken van een reservekopie voor eigen gebruik is vrij). - de auteursrechtelijke bescherming van audiovisuele werken (met de nadruk op de erkenning van de auteursrechten van de verschillende personen die creatief aan de AV-productie hebben meegewerkt). Eén van de meest in het oog springende bepalingen - maar daarom niet de belangrijkste - houdt voor dat de auteurs zich kunnen verzetten tegen het onderbreken van b.v. films voor het invoegen van handelspubliciteit. Misschien valt van deze bepaling meer te verwachten dan van de wet betreffende de omroepreclame (Wet 6 februari 1987) waarin het verbod is opgenomen tot het onderbreken van een televisieprogrammaonderdeel voor een reclamespotje. Je hoeft maar naar RTL-TV (en straks naar VTM) te kijken om te zien hoe ernstig de overheid op dit verbod toeziet. - de bescherming van de rechten van uitvoerende kunstenaars, producenten van fonogrammen en omroeporganisaties, de zgn. "*naburige rechten*" of "*nevenrechten*" : het betreft hier geen "zuiver" auteursrecht, maar de rechten zijn wel erg verwant tot het auteursrecht en verbonden met de auteurswerken. Vandaar de erkenning in dit wetsvoorstel. - de vergoedingsregeling voor de private kopie van audiovisuele werken (*home-taping*). Als het van het voorstel LALLEMAND afhangt, wordt het maken van een kopie op een geluidscassette of videoband voor privé-gebruik volkomen wettig. In overeenstemming met de internationale verdragen en in navolging van de wetgeving in andere landen wordt wel een tegenprestatie gevraagd voor het vrije gebruik van deze auteurswerken (muziekwerken, films). Het bedrag van die vergoeding wordt vastgesteld op 8 % van de verkoopprijs van de blanco cassettes en videobanden, al kan de Koning later ook nog een heffing vaststellen op de bandopnemers, cassetterecorders en videorecorders. Het wetsvoorstel schuift ook de bevoegdheid aan de Koning door in verband met het vastleggen van de modaliteiten en de organisatie van de verdeling van de aldus geïnde sommen, al zal hij zich daarbij moeten houden aan de in de wet opgenomen verdeelsleutels. Voorgesteld wordt om de helft van de opbrengst evenredig te verdelen tussen de auteurs, de uitvoerende kunstenaars en de producenten. De resterende 50 % wordt dan besteed aan subsidies ter ondersteuning en bevordering van de opleiding van audiovisuele kunstenaars, en als financiële ondersteuning voor instellingen die de schepping en verspreiding van audiovisuele kunst en cultuur helpen realiseren en promoten. Cultuurpolitiek dus met de opbrengsten van de heffingen op videobanden. - de organisatie van en het toezicht op de *auteursmaatschappijen*. - *het volgrecht* (de 6 % - heffing op de verkoopprijs van plastische kunst die in openbare veiling wordt verkocht). - de rechtsbescherming en de *strafbepalingen* inzake het auteursrecht (met mogelijkheden tot een effectievere bestrijding van de piraterij).

ENKELE SLOTOPMERKINGEN

Het wetsvoorstel LALLEMAND heeft ontegensprekelijk grote verdiensten. Het voorstel bevat een visie, ploegt de materie grondig om en besteedt aandacht aan de meest prangende problemen. Als uitgangspunt en vertrekbasis is hiermee een bijzonder waardevol document aangereikt dat nu grondig bestudeerd moet worden door de verschillende betrokken sectoren, auteursrechtsspecialis-

ten en .. consumentenverenigingen. De discussies en de voorstellen tot amendement en aanvulling zullen hopelijk zo snel mogelijk volgen, één en ander ook in samenhang met of in het verlengde van het voorstel-DE SERANNO. De illusie mag overigens niet bestaan dat in de besproken voorstellen aan alle problemen aandacht is besteed, laat staan een oplossing wordt aangedragen, laat staan een voor alle betrokken partijen een aanvaardbare formule werd gevonden. Op verschillende punten zal de tekst bijgesteld moeten worden, dat is zonder meer duidelijk. Maar er is nog meer werk aan de winkel. Zo dient België ook nog tot ratificatie over te gaan van de laatste versie van het Internationaal Auteursrechtverdrag van de Berner conventie (Akte van Parijs, 1971), wacht de Internationale Conventie inzake de bescherming van uitvoerende kunstenaars, van producenten van fonogrammen en van omroeporganisatie's (Rome, 1961) nog op bekrachtiging en moet België ook nog de toetreding regelen tot de Conventie ter bescherming van de producenten van fonogrammen tegen de ongeoorloofde reproductie van hun fonogrammen (Genève 1971). Ondertussen stellen zich ook al nieuwe problemen zoals b.v. ten aanzien van het verschijnsel in de muzikwereld van het "sound-sampling", het "klank-jatten", dit is het door middel van digitale technieken bemonsteren en manipuleren van al dan niet auteursrechtelijk beschermde of te beschermen klanken en geluiden. En er zijn ook nog de problemen in verband met de bescherming van chips en half-geleiders (semiconductor chip), de problematiek in verband met het al dan niet betalend publiek domein (de exploitatie van auteurswerken na het verstrijken van de normale beschermingsduur) en niet te vergeten de discussie rond het leenrecht/bibliotheekrecht. Vermelden we tenslotte nog een probleem waaraan tot nu toe nauwelijks aandacht is besteed. In het kader van de grondwetsherziening is een grondwetsartikel in het vooruitzicht gesteld houdende de erkenning van het recht op informatie van de burger en het principe van de openbaarheid van bestuur. De situatie dreigt daardoor te ontstaan dat een burger om de mededeling of een kopie vraagt van bepaalde informatie die zich bij de overheid bevindt, terwijl het document in kwestie mogelijkwijze auteursrechtelijke bescherming geniet. Een duidelijker conflictwerking tussen het auteursrecht en het recht op informatie kan men zich niet indenken

NOTEN

(*) Dit artikel is ook verschenen in 'De Hoogste Tijd', jan. 1989: 3-7

LITERATUURLIJST: RECHTSBRONNEN EN BIBLIOGRAFIE

Wet tot vaststelling van de Nederlandse tekst van de auteurswet van 22 maart 1886, Belg. Staatsbl., 14 juli 1981.

Voorstel van wet tot wijziging van de auteurswet van 22 maart 1886 op het stuk van de reprografie, Parl. St., Senaat, B.Z. 1988, nr. 22 (DE SERANNO).

Voorstel van wet betreffende het auteursrecht, de nevenrechten en het kopiëren voor eigen gebruik van geluids- en audiovisuele werken, Parl. St., Senaat, B.Z. 1988, nr. 329 (LALLEMAND).

Voorstel van wet tot wijziging van de wet van 22 maart 1886 op het auteursrecht, met het oog op de instelling van een vergunning inzake de distributie per draad of per kabel van radio-uitzendingen, Parl. St., Senaat, B.Z. 1988, nr. 417 (ERDMAN).

Berenboom, A. (1984), *Le Droit d'Auteur*. Brussel, Larcier, 293 blz.

Corbet, J. (Ed.) (1985), *Honderd jaar auteurswet*. Antwerpen, Kluwer rechtswetenschappen, 268 blz.

Europese Commissie. *Communication from the Commission*. Green paper on copyright and the challenge of technology. Copyright issues requiring immediate action. COM (88), 172 final, 237 blz.

- Gotzen, F. (Ed.) (1978), *Reprografie*. Antwerpen, Kluwer, 193 blz.
- Grosheide, F.W. (1986), *Auteursrecht op maat*. Deventer, Kluwer, 350 blz.
- Van Bogaert, M., "Honderd jaar Belgisch auteursrecht. Afschaffen verstandiger dan bijschaven?" *De Morgen*, weekendbijlage van 20 september 1986.
- Van Isacker F. (1985), *Kritische synthese van het Belgisch auteursrecht*. Antwerpen, Kluwer rechts-wetenschappen, 178 blz.
- Voorhoof, D. (1987-1988), "Het leenrecht : auteursrecht of cultuurpolitiek?" *Rechtskundig Weekblad*, 16:521-535.

Als het om boeken gaat ...

Standaard Boekhandel

NAAMSESTRAAT 57
LEUVEN 016/23 98 21